

- ” Лазоренко С., Ворона В., Скрипка І. Дидактичні аспекти інклюзивного фізичного виховання учнів з особливими освітніми потребами. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 4. С. 50-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i4-007>.
- Lazorenko S., Vorona V., Skrypka I. Didactic aspects of inclusive physical education of students with special educational needs. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 4. S. 50-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i4-007>.

УДК 376.1-056.26/.36:796

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i4-007

Сергій ЛАЗОРЕНКО¹, Віта ВОРОНА², Ірина СКРИПКА³^{1,2} Сумський державний університет, Україна³ Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна¹ <https://orcid.org/0000-0001-6493-8514>

serglazarenko@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-4958-3019>

v.vorona@med.sumdu.edu.ua

³ <https://orcid.org/0000-0002-4446-2122>

iraskripka1986@gmail.com

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. Педагогіка осіб з особливими освітніми потребами – це галузь знань, спрямована на навчання, виховання та соціалізацію людей із порушеннями психофізичного розвитку. Але, указана галузь, не завжди була такою толерантною до суб'єктів освітньої діяльності. Педагогіка осіб з особливими потребами еволюціонувала від античного несприйняття та абстрагування від осіб з інвалідністю до сучасного інклюзивного підходу. Історична онтологія фіксує перехід від «моделі відсторонення» через «середньовічну релігійну милосердність» до «соціального конструкту», де освіта базується на рівних правах усіх учасників цього процесу, критичному мисленні та індивідуальній підтримці, забезпечуючи інтеграцію до умов звичайного суспільства. За доби античності, особливі потреби трактувалися як кара Господня, а такі люди або знищувалися, або ізолювалися від соціуму. Принципові зміни в ставленні до людей з різними хворобами приходять із християнством та закликом Ісуса Христа до милосердя і любові до ближнього. У монотеїстичному віровченні обов'язком кожної людини визначено наступні милосердні вчинки: голодного нагодувати, спраглого напоїти, голого одягнути, недужого відвідати, померлого поховати. В епоху Відродження та Нового часу, фактично було закладено підґрунтя сучасної моделі інклюзивної освіти і інклюзивного фізичного виховання у тому числі. Кінець ХХ – початок ХХІ століть ознаменувався формуванням методології інклюзивної освіти. Особа з особливими потребами розглядається не як «інвалід», а як учень, що потребує підтримки. В Україні вона базується на інклюзивному підході, забезпечуючи індивідуальні програми розвитку, спеціальні умови, супровід асистента та роботу інклюзивно-ресурсних центрів для адаптації учнівства з особливими освітніми потребами до навчального процесу. Тому, у даній науковій публікації, авторський колектив вирішив визначити дидактичні аспекти національного інклюзивного фізичного виховання.

Ключові слова: інклюзивна освіта; інклюзивна фізична культура; учні з особливими освітніми проблемами; інклюзивна фізична культура.

Serhii LAZORENKO¹, Vita VORONA², Iryna SKRYPKA³^{1,2} Sumy State University, Ukraine³ Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Ukraine¹ <https://orcid.org/0000-0001-6493-8514>

serglazarenko@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-4958-3019>

v.vorona@med.sumdu.edu.ua

³ <https://orcid.org/0000-0002-4446-2122>

iraskripka1986@gmail.com

DIDACTIC ASPECTS OF INCLUSIVE PHYSICAL EDUCATION OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Abstract. Pedagogy of persons with special educational needs is a field of knowledge aimed at teaching, educating, and socializing people with psychophysical development disorders. However, this field has not always been so tolerant of subjects of educational activity. The pedagogy of persons with special needs has evolved from ancient rejection and abstraction from persons with disabilities to a modern, inclusive approach. Historical ontology records the transition from a «model of exclusion» through «medieval religious charity» to a «social construct» where education is based on equal rights for all participants in this process, critical thinking, and individual support, ensuring integration into the conditions of ordinary society. In ancient times, people with special needs were interpreted as God's punishment, and such people were either destroyed or isolated from society. Fundamental changes in the attitude towards people with various diseases came with Christianity and the call of Jesus Christ to mercy and love for one's neighbor. In the monotheistic faith, the following acts of mercy are defined as the duty of every person: to feed the hungry, to give drink to the thirsty, to clothe the naked, to visit the sick, to bury the dead. In the Renaissance and the New Age, the foundation of the modern model of inclusive education, including inclusive physical education, was actually laid. The late

20th and early 21st centuries were marked by the formation of the methodology of inclusive education. A person with special needs is not considered a «disabled person», but a student in need of support. In Ukraine, it is based on an inclusive approach, providing individual development programs, special conditions, and support from an assistant, and the work of inclusive resource centers to adapt students with special educational needs to the educational process. Therefore, in this scientific publication, the author team decided to identify the didactic aspects of national inclusive physical education.

Keywords: inclusive education; inclusive physical education; students with special educational needs; inclusive physical education.

Постановка проблеми. Проблеми людей з особливими потребами хвилювали людство з моменту становлення мустьєрської і олдувайської культур. Набуття вищими гомінідами – неандертальцями і кроманьйонцями (які, відповідно, сформували згадані культури) самостверджуючого соціального статусу змінило вектор еволюції, змусивши біологічні закони працювати на користь людства. Хоча представники перших і не існують на нашій планеті зараз, але професор Ральф Солецькі з колумбійського університету (США), на основі дослідження побуту соціуму мустьєрської цивілізації печери Шанідар, яка знаходиться на території Ірану, констатує про акти піклування та милосердного ставлення до неандертальців з інвалідністю, через що вони мали можливість дожити до сорокарічного віку, доволі пристойного віку для тієї пори.

Якщо розглядати адаптивний спорт як структурну підсистему інклюзивної фізичної культури, то такий концепт виникає ще в епоху Античності. І це не випадково, так як все, що стосується стародавнього спорту в історії фізичної культури, пов'язане з Грецією класичної доби. Вперше про прояви адаптивного спорту у Лакедемоні – грецькому місті-полісі, більш нам відомому під назвою Спарта, згадує відомий еллейський історик римської епохи – Плутарх (45/50–119/125). У своїх трактатах, філософ розповідає, про велику повагу до спартанських воїнів, які отримали інвалідність під час військових звияг і які завжди були на видноті під час проведення ініціативних випробовувань або ж на змаганнях, де молоді лакедемоняни демонстрували свою спортивну підготовленість. Хоробрі лакедемоняни, власним досвідом, надихали ефебів (юнаків) на подальші життєві і агоністичні (спортивні) успіхи [7].

За доби раннього Середньовіччя, норми ставлення до людей з особливими потребами формувала християнська мораль. До нашого часу дійшли відомості про відкриття у Константинополі (Візантія) 369 р. при монастирі лікарні для людей з інвалідністю, жебраків, сиріт, що свідчить про почуття милосердя до вказаної категорії осіб у ранньохристиянському суспільстві. У IV-V століттях зафіксовані факти турботи християнських послідовників про людей з розумовою відсталістю – Святитель Миколай, архієпископ Лікійський (270/286-бл.345); сліпих – святий Єфрем Сирий (IV століття), який на схилі років побудував у місті Едесса (зараз руїни розташовані на південному сході Туреччини) богадільню для жебраків, сліпих та хворих. Милосердність по відношенню до людей з особливими потребами не змінила свого вектора і на теренах сьогодення у нашій країні [7]. Україна активно інтегрується до Європейського освітнього простору (ЄОП), трансформуючи національну систему освіти до вимог європейської, орієнтуючись на прогресивні її стандарти. Ключові напрями включають реформу «Нова українська школа», участь у програмах *Erasmus+*, співпрацю з мережею *Eurydice* та адаптацію професійної освіти, що підсилюється статусом кандидата до членів Європейського Союзу [11]. Тому досить актуальною, у контексті цієї трансформації, виступає проблема створення адекватних умов в Україні для навчання учнівства з особливими освітніми потребами у нашій країні, з акцентом на інклюзивну фізичну культуру як фундаментального аспекту реінтеграції такої категорії людей до соціальної спільноти. Інклюзивна фізична культура в нашій країні – це практично новий напрямок національної педагогіки, який потребує наукового підходу щодо формування теоретичних основ та дискурсу їх обговорення з метою доведення до оптимальних кондицій та впровадження у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії. Освітній процес для осіб з особливими освітніми проблемами в Україні має чітке і конкретне нормативно-правове забезпечення. У грудні 2009 року, наша країна, ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Передусім йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб і можливостей. 5 липня 2017 року Президент України підписав ухвалений 23 травня цього ж року Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг». 5 вересня 2017 року було прийнято новий Закон України «Про освіту». Відтоді, діти з особливими освітніми потребами мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в

державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності» [2]. У системі національної інклюзивної освіти, особливий вектор має діалектика фізичної культури для учнівства з особливими потребами як підсистема з реабілітаційними, соціальними та реінтеграційними аспектами. Інклюзивну освіту як трансформаційну стратегію сучасної освітньої політики, дослідила у науковій статті А. Колупаєва [3]. Проблеми та шляхи їх вирішення щодо фізичного вишколу учнів з особливими проблемами представили у власних публікаціях Г. Гук та І. Боднар, Т. Лавриненко [1, 6]. Методологія інклюзивної фізичної культури з урахуванням національної педагогічної традиції презентована у монографії А. Колупаєвої та О. Тараченко; навчально-методичних посібниках О. Ключа. Л. Балацької, І. Рудзевича та Н. Приймак [4, 5, 9]. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами вивчила та представила у вигляді для наукового та педагогічного загалу Н. Мукан та Л. Козіброда [8]. Про особливості трансформаційних процесів інклюзивної освіти у фізичній культурі в умовах Нової української школи писали В. Телус, В. Семененко, Є. Моспан та О. Применко [11]. Інклюзивна компетентність вчителя фізичної культури як вимога професійного стандарту представлена у роботі С. Ткаченка [11].

Мета написання даної публікації детермінована державною політикою щодо оптимізації педагогіки викладання інклюзивної фізичної культури в усіх закладах національної системи освіти та її екстраполяція до європейських стандартів просвітництва.

Методи дослідження: для досягнення задекларованої мети, нами було використано загальнологічні методи і прийоми дослідження – аналіз, порівняння і узагальнення наукової інформації та її систематизація відповідно до діалектики розвитку зазначеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія – це процес залучення усіх людей, зокрема осіб з особливими освітніми або фізичними потребами, до активного суспільного життя та забезпечення рівних можливостей для їхньої участі. Ключовим аспектом вказаного процесу є створення інклюзивного середовища, де враховуються індивідуальні потреби кожної людини, а не пристосування особи до існуючих умов. Діти, які потребують інклюзивної освіти, можуть і не мати інвалідності, але вони мають особливі освітні потреби (ООП). Згідно із Законом України «Про освіту» дитина з ООП – «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту».

Термін «діти з особливими освітніми потребами» стосується дітей від 2 до 18 років, які потребують додаткової навчальної, медичної і соціальної підтримки з метою покращення їх здоров'я, розвитку, навчання, якості життя. У науковій літературі можна знайти дефініції синонімічні до зазначеного терміну: діти з особливостями психофізичного розвитку, з особливостями опанування освітньої діяльності, з особливостями контактів із соціальним середовищем, з особливостями розвитку внаслідок впливу соціального середовища тощо. В Україні саме дана категорія дітей з порушеннями психофізичного розвитку ідентифікуються, як діти з особливими потребами.

ЮНЕСКО розглядає дітей з особливими освітніми проблемами як широке поняття. Зокрема, до дітей з ООП належать ті, які мають наступні порушення в розвитку: емоційні і поведінкові, мовлення та спілкування, труднощі в навчанні, затримка та обмеження інтелектуального розвитку, фізичні і нейромоторні порушення зору, слуху. Також цей список доповнюють діти, які виховуються у несприятливому середовищі; діти, що належать до груп етнічних меншин; діти вулиці й діти з ВІЛ-інфекцією та СНІДом. Для роботи з такими дітьми важливо розуміти відмінності між поняттями «виключення», «сегрегація», «інтеграція» та «інклюзивна освіта».

Виключення – виникає, коли учнів у будь-який спосіб, прямо чи опосередковано, позбавляють доступу до освіти або їм відмовляють у такому доступі. У контексті даного визначення, не плутати з сегрегацією освіти у освіті Сполучених Штатів Америки і інших країн середини минулого століття, коли у освіті відмовляли за расовими, майновими чи релігійними ознаками. Сегрегація у інклюзії – це ситуація, у якій діти з особливими освітніми потребами отримують освіту у відокремлених закладах (установах), пристосованих до різних або до певного виду порушень дітей, в ізоляції від інших однолітків. У такому випадку, недоцільно та неефективно надавати освіту дітям з недостатнім або взагалі відсутністю функціонування слухового аналізатору у звичайних закладах загальної середньої освіти, у яких працюють вчителі без спеціальних фахових компетентностей та за відсутності знань жестової мови чи дактильної абетки. Інтеграція – це процес влаштування дітей з ООП до існуючих закладів освіти з розумінням того, що діти з особливими освітніми потребами зможуть пристосуватися до стандартизованих вимог таких навчальних закладів. Канадський вчений, доктор філософії, ад'юнкт-професор Університету Альберти Гі Р. Лефрансуа дає таке визначення особливих потреб: «Особливі потреби – це термін, який використовується стосовно осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та послуг, надається можливість розвинути свій потенціал». За його баченням, інклюзивне навчання (освіта) – це однаковий доступ до якісної освіти усім дітям, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Основним елементом інклюзивного навчання виступає фактор, який регламентує освітній процес дітей з особливими психофізичними потребами,

навчання у звичайних закладах загальної середньої освіти разом зі здоровими однолітками, створює умови толерантності у навчальному колективі, забезпечує адекватний освітній процес у відповідності до їх можливостей.

Ключові фактори інклюзивної освіти, на думку Гі Р. Лефрансуа, доволі гнучкі і лабільні по відношенню до еволюційних процесів у навчанні такої категорії учнівства:

- усунення бар'єрів – інклюзія спрямована на виявлення та усунення факторів (фізичних, психологічних, соціальних), які перешкоджають повноцінній участі в житті суспільства;
- інклюзивна освіта – це дидактичний приклад інтеграції у освітній сфері, факторів, які гарантують доступ до якісної освіти для усіх дітей, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби, у звичайних класах;
- політика толерантності – інклюзія пропагує культуру поваги до кожної людини, яка сприймається як унікальна особистість з власними сильними сторонами і талантами;
- рівні можливості – цей процес передбачає створення умов, де кожна людина може брати участь, робити внесок і розвиватися незалежно від свого фізичного, психологічного чи соціального статусу;
- форматність значення лексеми «інклюзія», хоча доволі часто інклюзію асоціюють з особами з інвалідністю, але її значення набагато ширше і включає людей з різним соціальним статусом, етнічним походженням, біженців, мігрантів тощо.

Станом на 2022 рік, інклюзивна освіта у національних ЗЗСО запроваджена у 1127 українських школах, які мають інклюзивні класи з 17 337 суб'єктів середньої ланки освіти. Понад 56 тисяч школярів з особливими потребами не охоплені навчанням. В Україні показник інклюзії складає лише 7%. У порівнянні з іншими країнами, ця проблема потребує негайного вирішення. У Литві цей показник становить 90%, у Польщі – 42%, в Словаччині – 42%, в Угорщині – 57%, в Італії – 99%, у Норвегії – 90% і Франції – 25%.

Що стосується інклюзивного фізичного виховання, яке стало структурною системою загального фізичного виховання, то саме йому екстрапольована актуальна місія інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України. Інклюзивне фізичне виховання, за документальною нормою, є одним із напрямів гуманізації усієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики (Закон України від 05.06.2014 р.) Індивідуальний доступ осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг презентовано у змінах до закону України «Про освіту» від 23.05. 2017 р. Інклюзивне фізичне виховання – це діалектична система адаптивної фізичної культури, яка забезпечує адекватний доступ до рухової активності для усіх дітей та дорослих з особливими освітніми і фізичними потребами, та створює умови для їхньої повноцінної інтеграції до фізичного удосконалення. Інклюзивне фізичне виховання в Україні базується на принципах педагогіки партнерства та спрямоване на покращення фізичного стану та соціальну реінтеграцію усіх учасників, вказаного освітнього процесу. Національні дидактичні принципи інклюзивного фізичного виховання дотримуються суті фундаментальних аспектів аналогічного вишколу європейських і північноамериканських країн:

- рівний доступ (безбар'єрний простір для кожного) – забезпечення можливості участі усіх учнів без дискримінації у процесі фізичного розвитку;
- педагогіка партнерства – співпраця між фахівцями сфери фізичної культури, батьками та самими учнями;
- здоров'яцентрованість – вектор покращення фізичного стану та загального здоров'я усіх учасників освітнього процесу;
- індивідуалізація – адаптація методів та вправ до індивідуальних можливостей і потреб кожного індивідуума;
- створення безбар'єрного середовища – усунення фізичних, інформаційних та соціальних перешкод.

Методологічною базою та стратегією інклюзивного фізичного виховання в українській освіті виступають наступні чинники: адаптація засобів (фізичних вправ) – зміна алгоритму їх виконання, інтенсивності та тривалості, використання відповідного матеріально-технічного обладнання; методи візуалізації – демонстрація алгоритму виконання вправи, використання візуальних посібників тощо; залучення асистентів – допомога дітям з особливими потребами під час виконання завдань; використання адекватних вербальних методів – чіткі та зрозумілі інструкції, вербальна підтримка учнів, тощо; групові та індивідуальні заняття – комбінування різних форм організації уроку для забезпечення ефективного результату інклюзивного навчання.

Впровадження інклюзивного фізичного виховання в освітню систему нашої країни, за короткий термін реалізації його прогностичних завдань дало позитивні результати. Багато українських науковців, констатують у власних наукових публікаціях наступні конструктивні зрушення:

- покращення соціальних навичок – діти вчаться взаємодіяти, співпрацювати та допомагати одне одному, що сприяє соціальній інтеграції;
- формування толерантності та емпатії – учні вчаться адекватно сприймати відмінності інших суб'єктів навчального процесу, що сприяє створенню інклюзивного суспільства;
- збагачення педагогічного досвіду – вчителі фізичної культури освоюють нові методики та підходи, розвиваючи свої професійні компетентності;
- підвищення самооцінки та впевненості – успішна участь у спільних заходах учнівського колективу, зміцнює віру у власні сили індивідууму з особливим статусом;
- розвиток когнітивних та моторних здібностей – цілеспрямоване спілкування з однолітками та фізична активність позитивно впливають на загальний розвиток. Що стосується останнього пункту, то на його актуальність наполягала у педагогічній практиці видатна італійська лікарка і педагог Марія Текла Артемізія Монтессорі (1870–1952).

Інклюзивне фізичне виховання формує фізичну культуру осіб з особливими освітніми проблемами. Це багатофакторна структурна частина загальної фізичної культури, яка забезпечує умови для активного та повноцінного залучення до рухової активності усіх членів суспільства, незалежно від їхніх фізичних, розумових чи емоційних особливостей та забезпечує стійке розуміння переваг здорового способу життя. Вона передбачає адаптацію навчального процесу, використання індивідуального підходу, спеціального обладнання та створення позитивної, інклюзивної атмосфери для повноцінного розвитку кожного індивідуума суспільства. Фізична культура осіб з особливими потребами виступає каталізатором соціальної інтеграції – навчання соціальної взаємодії, командної роботи та співпраці між дітьми з різними можливостями. Розвиває та удосконалює основні фізичні якості, рухові навички та загальний функціональний стан організму. Створює позитивну атмосферу формування толерантного та емоційного середовища, де кожен індивід відчуває власну цінність у навчальному процесі. Залучає усіх учнів до активності та отримання задоволення від занять руховою активністю та спортом тощо.

Але поряд з вагомими досягненнями, національного інклюзивного фізичного виховання, українські науковці відзначають і ряд проблем, які потребують негайного вирішення. Нестача теоретичного, методичного та організаційного забезпечення інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами. Хоча є достатній пласт накопиченого наукового та методичного матеріалу з фізичного виховання школярів в інклюзивній освіті. Відсутність соціальної підтримки, зазначеної категорії учасників освітнього процесу, теоретично обґрунтованими та концептуальними конструктами. У нормативних документах Кабінету Міністрів України у сфері освіти та з питань інвалідів, бракує чіткого зазначення переліку та ступеня захворювань дітей, з якими вони можуть навчатися в умовах інклюзивного фізичного виховання. Лише надається перелік захворювань: «з ураженням опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи, з ураженням органів слуху, зору, внутрішніх органів». Виокремлюються наступні категорії учнів – діти з психічними відхиленнями та діти, які не мають психічних відхилень, але мають інвалідність. До проблеми освітньої інклюзії у сфері фізичної культури ми віднесемо і:

- недосконалість матеріально-технічного забезпечення;
- відсутність адаптованих програм інклюзивного фізичного виховання;
- невідповідність педагогічних кадрів;
- архітектурна недоступність освітніх закладів для людей з особливими фізичними, психологічними та соціальними потребами;
- проблема відсутності толерантності учнівського колективу до дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Представлена вище інформація, дає можливість констатувати той факт, що національній інклюзивній педагогіці ще треба буде вирішити багато проблематичних аспектів, щоб хоча б наблизитись до прогресивної європейської системи освіти учнівства з особливими потребами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Афоризм «Шлях здолає той, хто йде» стверджує, що будь-яка мета стає досяжною лише завдяки дії та наполегливості. Тому, аналіз закордонного досвіду у поєднанні з національними теоретичними конструктами щодо підготовки спортсменів, найкращої у світі, системи спортсменів з інвалідністю «Інваспорт», зможуть вирішити проблемні моменти і оптимізувати практичні аспекти фізичного виховання осіб з особливими освітніми проблемами. Тож, перспективність наукових пошуків та інноваційних досліджень у сфері інклюзивного фізичного виховання, ми вбачаємо у розробці комплексу заходів та його перевірку експериментальним шляхом, направленою на подолання розбіжностей між теоретичними моделями та реальною практикою в закладах загальної та спеціальної освіти з акцентом на створенні гнучкого освітнього середовища, де фізична активність є доступною для кожного учня.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Доступність даних. Це дослідження не передбачало використання окремих наборів даних.

Використання засобів штучного інтелекту (ШІ). Під час підготовки цієї роботи автори не використовували інструменти штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Гук Г., Боднар І. Основні проблеми інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими потребами. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 7-15. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264512>
2. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта як трансформаційна стратегія сучасної освітньої політики. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць*. Київ : Університет «Україна», 2010. № 7(9). С. 11-19.
4. Колупаєва А. А., Тараченко О. М. *Інклюзивна освіта від основ до практики* : монографія. Київ : ТОВ Атопол, 2016. 152 с.
5. Ключ О. А., Балацька Л. В., Рудзевич І. Л. *Фізичне виховання в інклюзивній освіті*: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня "Рута"», 2024. 148 с.
6. Лавриненко Т. Інклюзивна освіта у фізичній культурі: сучасні виклики. *Сталий, інклюзивний, smart розвиток: наукові підходи до вирішення сучасних глобальних і локальних викликів*: Збірник тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль : ФОР Рудан В. Я., 2025. С 17-20. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15133430>
7. Лазоренко С. А. *Історія наукової думки у фізичній культурі*. Навчально-методичний посібник. Суми : ФОР Цьома С. П., 2023. 262 с.
8. Мукан Н., Козіброда Л. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами. *Молодь і ринок* №1 (187), 2021. С. 21-32. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.228269>
9. Приймак Н. *Організація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти* : методичний посібник. Тернопіль : вид-во Мандрівець, 2019. 64 с.
10. Теліус В. В., Семененко В. П., Мосьпан Є. І, Применко О. М. Інклюзивна освіта у фізичній культурі в умовах Нової української школи. *Olympicus*. 2024. № 2. С. 192-198. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-2.24>
11. Ткаченко С. С. Інклюзивна компетентність вчителя фізичної культури як вимога професійного стандарту. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2022. Том 172 № 16. С. 131-135.

References

1. Huk H., Bodnar I. Osnovni problemy inklyuzivnoho fizychnoho vykhovannia ditei z osoblyvymy potrebamy. *Pedahohichni nauky*. 2022. № 79. S. 7-15. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264512> (in Ukrainian)
2. Inklyuzivne navchannia. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (in Ukrainian)
3. Kolupaieva A. A. Inklyuzivna osvita yak transformatsiina stratehiia suchasnoi osvitnoi polityky. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy: zb. naukovykh prats*. Kyiv : Universytet «Ukraina», 2010. № 7(9). S. 11-19. (in Ukrainian)
4. Kolupaieva A. A., Tarachenko O. M. *Inklyuzivna osvita vid osnov do praktyky* : monohrafiia. Kyiv : TOV Atopol, 2016. 152 s. (in Ukrainian)
5. Klius O. A. Balatska L. V., Rudzevych I. L. *Fizychno vykhovannia v inklyuzivnii osviti*: navchalno-metodychni posibnyk. Kamianets-Podilskyi : TOV «Drukarnia "Ruta"», 2024. 148 s. (in Ukrainian)
6. Lavrynenko T. Inklyuzivna osvita u fizychnii kulturi: suchasni vyklyky. *Stalyi, inklyuzivnyi, smart rozvytok: naukovy pidkhody do vyryshennia suchasnykh hlobalnykh i lokalnykh vyklykiv*: Zbirnyk tez dop. Pershoi vseukr. nauk.-prakt. konf. Ternopil : FOP Rudan V. Ya., 2025. S 17-20. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15133430> (in Ukrainian)
7. Lazorenko S. A. *Istoriia naukovoï dumky u fizychnii kulturi*. Navchalno-metodychni posibnyk. Sumy : FOP Tsoma S. P., 2023. 262 s. (in Ukrainian)
8. Mukan N., Kozibroda L. Znachennia fizychnoho vykhovannia i sportu u sotsializatsii ditei z osoblyvymy potrebamy. *Molod i rynek* №1 (187), 2021. S. 21-32. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.228269> (in Ukrainian)
9. Pryimak N. *Orhanizatsiia inklyuzivnoho navchannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity* : metodychni posibnyk. Ternopil : vyd-vo Mandrivets, 2019. 64 s. (in Ukrainian)
10. Telius V. V., Semenenko V. P., Mospan Ye. I, Prymenko O. M. Inklyuzivna osvita u fizychnii kulturi v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly. *Olympicus*. 2024. № 2. S. 192-198. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-2.24> (in Ukrainian)
11. Tkachenko S. S. Inklyuzivna kompetentnist vchytelia fizychnoi kultury yak vymoha profesiinoho standartu. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka*. 2022. Tom 172 № 16. S. 131-135. (in Ukrainian)

| Матеріал надійшов до редакції: 15.02.2026 р. | Прийнято до друку: 23.03.2026 р. | Опубліковано: 30.04.2026 р. |

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).